

Kalla kriget

Kalla kriget började år 1945 då ledarna för de segrande makterna från andra världskriget samlades för att gemensamt bestämma vad som skulle hända med världen efter Nazitysklands fall. Resultatet blev ett politiskt delat Europa där västeuropeiska länder fick behålla sin självständighet och demokrati, samtidigt som de östeuropeiska länderna blev satellitstater åt Sovjetunionen. Även Korea delades in i en sovjetisk del och i en amerikansk del.

Konflikten uppstod eftersom västvärlden ansåg kommunismen vara ett hot mot deras demokratier och intressen, samtidigt var Sovjet fast beslutna att hålla ett stadigt grepp om Östeuropa. USA:s dåvarande president, Harry S. Truman, deklarerade 1947 en avsiktsförklaring som gjorde gällande att USA tänker supportera "fria folk som kämpar mot väpnade minoriteter eller externt tryck syftande till att betvinga dem". Vid denna tidpunkt var det framför allt Turkiet och Grekland som befann sig under hot från Sovjetiskt inflytande. Kalla kriget blev ett absolut faktum i samband med Marshallplanen då USA bidrog med ekonomiskt stöd till Västeuropa samtidigt som Sovjet hade installerat Stalinvänliga regeringar i Östeuropa.

Sammanstötningen öst och väst emellan nådde under åren 1948–1953 sin kulmen då NATO bildades, Sovjet testade sin första atombomb (som USA tidigare hade haft "monopol" på), kommunisterna tog makten i Kina och sovjetstödda Nordkorea invaderade Sydkorea, stödda av USA och Storbritannien. Anledningen till att NATO (i huvudsak USA) valde att stödja Sydkorea var återigen för att de såg kommunismen som ett hot och ville förhindra dess spridning. Den s.k. dominoteorin användes ofta i USA och grundades i tanken att kommunistiska stater skulle hjälpa varandra och att kommunisterna lyckades överta en nation skulle fler nationer följa efter, likt dominostaplar.

Efter 1953 lugnade det ner sig något i världen. Sovjetunionens dåvarande president, Nikita Chrusjtjov, offentliggjorde den utrikespolitik som Sovjet skulle föra, det vill säga *fredlig samverkan*. Begreppet var ett skifte från Stalins tes kring den "avgörande världskonfliktens oundviklighet" till en tävlan mellan samhällssystemen emellan, kapitalismen mot kommunismen. Kalla kriget blossade däremot upp igen år 1958–62 då USA upptäckte att Sovjet höll på att konstruera kärnvapenramper på Kuba vars kärnvapen kunde nå det amerikanska fastlandet. Konfrontationen ledde till stora diskussioner kring vilket nästa steg USA skulle ta, och ett krig mellan USA och Sovjet har aldrig varit så nära. Efter överenskommelser avvecklade Sovjet sina kärnvapen på Kuba och därmed lugnade världen återigen ner sig något. Kubakrisen var en signal på att varken USA eller Sovjet hade modet att använda kärnvapen med rädsla för motpartens reaktion i åtanke. Kort därefter (1963) skrev de båda länderna på ett avtal om nedrustning och ett begränsande av kärnvapen för att förhindra ett katastrofalt kärnvapenkrig.

Under 1960- och 1970-talen blev världen mer komplicerad i takt med att andra länder fick makt och självständighet, vilket krossade det kommunistiska blockets enhet. Samtalen om strategiska vapenbegränsningar på 1970-talet lättade på vissa spänningar mellan Sovjetunionen och USA, men spänningarna steg igen i början av 1980-talet när båda supermakterna fortsatte att konkurrera om inflytande i tredje världen.

I slutet av 1980-talet såg man dock en betydande förändring i Sovjetunionen, med ledaren Mikhail S. Gorbatjovs ansträngningar att demokratisera det politiska systemet och avveckla de totalitära aspekterna av det sovjetiska systemet. Detta ledde till att kommunistiska regimer föll i östra Europa 1989–90, med sovjetiskt godkännande. Gorbatjovs reformer försvagade också kommunistpartiet, vilket ledde till Sovjetunionens kollaps 1991 och skapandet av 15 nyligen självständiga nationer, inklusive Ryssland med en demokratiskt vald, antikommunistisk ledare. Detta markerade slutet på det kalla kriget.

Efter det kalla kriget upplevde världen betydande förändringar i Europa. Med Sovjetunionens fall och slutet av det kalla kriget återförenades Tyskland efter decennier av splittring, och det politiska och ekonomiska landskapet på kontinenten förändrades. De före detta sovjetstödda länderna genomförde en betydande övergång till demokrati och marknadsekonomi. Denna övergång var inte utan utmaningar, eftersom många av dessa länder stod inför betydande ekonomiska och sociala svårigheter när de anpassade sig till nya politiska och ekonomiska system. Slutresultatet blev dock en betydande omvandling av det politiska och ekonomiska landskapet i Europa.

I postkoloniala stater stod många länder inför politisk instabilitet och ekonomiska utmaningar i svallvågorna av det kalla kriget. Slutet på det kalla kriget och nedgången av supermakternas inflytande i dessa regioner skapade ett maktvakuum som bidrog till regionala konflikter och inbördeskrig. Vissa länder, som Kina och Indien, upplevde dock en snabb ekonomisk tillväxt och blev stora globala aktörer. Dessa länder kunde dra nytta av sina stora befolkningar och naturresurser, och de genomförde en politik som uppmuntrade investeringar och ekonomisk utveckling.

Dessutom har världens ökande sammanlänkning genom globalisering och tekniska framsteg lett till spridning av kultur och idéer över gränserna. Detta har haft både positiva och negativa effekter på världen, eftersom det har möjliggjort ökat kulturellt utbyte, ekonomisk utveckling och bidragit till spridningen av globala frågor som klimatförändringar, men även framväxten av populism och nationalism.